



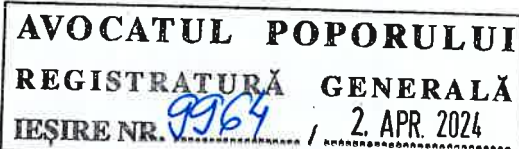
ROMÂNIA
Avocatul Poporului



Str. George Vraca nr. 8, Sector 1, București

Telefon +40-21-312.71.01 Fax: +40-21-312.49.21 Internet: <http://www.avpoporului.ro> E-mail: petitii@avp.ro

Ministerul Educației
Doamnei Ministru al Educației Ligia Deca



Stimată Doamnă Ministru,

Față de solicitarea adresată de Ministerul Educației prin adresa nr. 531/26 martie 2024, vă transmitem alăturat observațiile și propunerile formulate pe marginea proiectului de Ordonanță de urgență pentru modificarea și completarea Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023 și a Legii învățământului superior nr. 199/2023.

I. Referitor la dispozițiile art. 66 din Legea nr. 198/2023, cu modificările și completările ulterioare, apreciem că Nota de fundamentare a proiectului de act normativ și preambulul proiectului ordonanței de urgență nu conțin elemente care să justifice modificarea și completarea textului legal menționat, în sensul arătat și este de natură să aducă atingere dispozițiilor constituționale prevăzute de art. 1 alin. (5) privind principiul legalității, art. 26 alin. (1) referitor la obligația autorităților publice de a respecta și ocroti viața intimă, familială și privată, art. 49 privind protecția tinerilor cu referire specială la regimul minorilor și art. 53 din Constituție privind restrângerea exercițiului unor drepturi, precum și art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale care consfințește respectarea vieții private și de familie a oricărei persoane, inclusiv protejarea datelor cu caracter personal și interesul superior al copilului, respectiv dispozițiilor specifice protecției datelor cu caracter personal ale copiilor din Regulamentul nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor) acordă o atenție specială și specifică prelucrării datelor cu caracter personal ale copiilor.

Criticile Avocatului Poporului vizează în mod special alin. (1), (2), (3), (4) lit. b și c), și (6) din art. 66 al proiectului de ordonanță de urgență, care reglementează, în principal:

- *posibilitatea acordată unității de învățământ preuniversitar, de a decide instalarea unui sistem de supraveghere audio-video;*

- asumarea de către unitățile de învățământ a răspunderii cu privire la respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679;
- instalarea sistemului de supraveghe și în exteriorul clădirilor, pe holuri, în sălile de mese, săli de sport și săli de festivități, cămine internate, biblioteci școlare sau centre de documentare și informare;
- desemnarea unei/unor persoană/persoane cu atribuții de monitorizare a funcționării sistemului de supraveghere audio -video;
- stocarea și păstrarea, în condiții de siguranță și confidențialitate, a înregistrărilor audiovideo pentru o perioadă de 90 de zile, cu excepția cazurilor temeinic justificate când această perioadă se prelungește, până la finalizarea cercetărilor privind sesizările formulate, după care aceste informații se șterg
- accesul la înregistrări se asigură numai prin vizualizarea înregistrărilor;

1. În ceea ce privește respectarea regimului special de protecție al copiilor, reținem următoarele:

Potrivit **art. 27 alin. (1) și (2) din Legea nr. 272/2004** privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare:
"(1) Copilul are dreptul la protejarea imaginii sale publice și a vieții sale intime, private și familiale. (2) Este interzisă orice acțiune de natură să afecteze imaginea publică a copilului sau dreptul acestuia la viață intimă, privată și familială."

Regulamentul nr. 679 din 27 aprilie 2016 acordă o atenție specială/specifică prelucrării datelor cu caracter personal ale copiilor.

Astfel, pct. (38) din Regulament stabilește: **"Copiii au nevoie de o protecție specifică a datelor lor cu caracter personal, întrucât pot fi mai puțin conștienți de riscurile, consecințele, garanțiile în cauză și drepturile lor în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal. (...)"**, iar pct. (75) : **"Riscul pentru drepturile și libertățile persoanelor fizice, prezentând grade diferite de probabilitate de materializare și de gravitate, poate fi rezultatul unei prelucrări a datelor cu caracter personal care ar putea genera prejudicii de natură fizică, materială sau morală, în special în cazurile în care: (...) sunt prelucrate date cu caracter personal ale unor persoane vulnerabile, în specii uie unor copii; sau prelucrarea implică un volum mare de date cu caracter personal și afectează un număr larg de persoane vizate."**

2. Referitor la alin. (1) și (3) din art. 66 din proiect, din care rezultă că, *Unitatea de învățământ preuniversitar poate decide instalarea unui sistem de supravegheere audio-video, iar camerele audio-video pot fi instalate și în exteriorul clădirilor, pe holuri, în sălile de mese, săli de sport și săli de festivități, cămine internate, biblioteci școlare sau centre de documentare și informare, observăm că justificarea reglementării este raportată la nevoile educaționale, socioemoționale, de sănătate fizică și mintală ale beneficiarilor primari, în scopul asigurării pazei și protecției persoanelor, bunurilor și valorilor, precum și în scopul prevenirii actelor de violență fizică și/sau psihică care pot apărea în spațiul școlar.*

Art. 8 din Regulamentul (UE) 2016/679¹ prevede condițiile aplicabile în ceea ce privește consimțământul copiilor în legătură cu serviciile societății informaționale. Alin. (1) al acestui articol distinge situația copiilor cu vârsta de cel puțin 16 ani, caz în care, este legală prelucrarea datelor cu caracter personal ale acestuia, făcută în temeiul consimțământului minorului vizat. Pentru minorii cu vârsta până la 16 ani, respectiva prelucrare este legală pe baza consimțământului acordat sau autorizat de reprezentantul legal.

În speță, textul legal criticat nu face nicio referire la consimțământ, aspect esențial pentru prelucrarea datelor cu caracter personal, acesta stabilind în mod expres că, entitatea care decide instalarea unui sistem de supraveghere audio-video este unitatea de învățământ preuniversitar.

În aceste condiții, considerăm că prin reglementarea criticată, se aduce atingere vieții intime a copiilor/tinerilor și protecției speciale de care aceștia se bucură și se restrânge în mod nejustificat, neadecvat și disproporționat exercițiul drepturilor și libertăților acestora, în speță, art. 26 și art. 49 din Constituție, precum și art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Referitor la acest aspect, din jurisprudența CEDO, reținem că, „*simpla înregistrare a datelor referitoare la viața privată a unui individ constituie o ingerință în sensul art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care garantează dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței ... Utilizarea ulterioară a informațiilor stocate nu are niciun impact asupra acestei constatări (...)*” (S. și Marper împotriva Regatului Unit, hotărâre (Marea Cameră) din 4 decembrie 2008, pct. 67)².

Totodată, *Curtea a afirmat că imaginea unei persoane constituie una din principalele caracteristici ale personalității sale, deoarece exprimă caracteristicile sale unice și o diferențiază de semenii săi. Prin urmare, dreptul unei persoane la protecția imaginii sale constituie una dintre componentele esențiale ale dezvoltării personale. Deși libertatea de exprimare include publicarea de fotografii, Curtea a constatat că protecția drepturilor și a reputației altor persoane are o importanță deosebită în acest domeniu, întrucât fotografiile pot conține informații foarte personale sau chiar intime cu privire la o persoană sau familia acesteia [Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2) (MC), pct. 103]*³.

*Dreptul unei persoane la protecția imaginii sale este unul dintre elementele esențiale ale dezvoltării sale personale și presupune, în principal, că persoana respectivă deține controlul asupra imaginii sale (Reklos și Davourlis împotriva Greciei, 2009, pct. 40-43). În cazul în care o persoană nu sa expus, cu bună știință sau accidental, obiectivului unui fotograf în contextul unei activități posibil să fie înregistrată sau raportată public, protecția efectivă a imaginii sale presupune, în principiu, consimțământul persoanei de îndată ce s-a realizat captura, nu doar în momentul posibilei sale difuzări către public (ibidem, pct. 37, 40)*⁴.

¹ (1) În cazul în care se aplică articolul 6 alineatul (1) litera (a), în ceea ce privește oferirea de servicii ale societății informaționale în mod direct unui copil, prelucrarea datelor cu caracter personal ale unui copil este legală dacă copilul are cel puțin vârsta de 16 ani. Dacă copilul are sub vârsta de 16 ani, respectiva prelucrare este legală numai dacă și în măsura în care consimțământul respectiv este acordat sau autorizat de titularul răspunderii părintești asupra copilului.

² https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Data_ROM

³ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_8_ROM

⁴ https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_data_protection_rom

După cum a statuat în mod constant Curtea, conceptul de „viață privată” se extinde la aspecte legate de identitatea personală, cum ar fi imaginea unei persoane. Imaginea unei persoane constituie unul dintre principalele atribute ale personalității sale, deoarece dezvăluie caracteristicile unice ale persoanei și o distinge de semenii săi. Dreptul fiecărei persoane la protecția imaginii sale este astfel una dintre componentele esențiale ale dezvoltării personale și presupune dreptul de a controla utilizarea acestei imagini. În timp ce, în cele mai multe cazuri, aceasta implică posibilitatea ca o persoană să refuze publicarea imaginii, ea acoperă, de asemenea, dreptul persoanei de a se opune înregistrării, conservării și reproducerii imaginii [a se vedea López Ribalda și alții împotriva Spaniei (MC), nr. 1874/13 și 8567/13, pct. 87 și 89, 17 octombrie 2019 și, pentru o cauză care se referă, de asemenea, la fotografia unui copil făcută fără consimțământul părinților, a se vedea Dupate împotriva Letoniei, nr. 18068/11, pct. 40, 19 noiembrie 2020]. (...) persoanele care nu au capacitate juridică, cum ar fi copiii minori, sunt deosebit de vulnerabile; prin urmare, art. 8, precum și alte dispoziții ale Convenției, impun statului obligația pozitivă de a lua în considerare vulnerabilitatea specială a tinerilor (a se vedea, mutatis mutandis, M.G.C. împotriva României, nr. 61495/11, pct. 73, 15 martie 2016) ⁵.

3. Referitor la reglementările cuprinse în alin. (2), (4) lit. b) și c) și (6) din proiectul de ordonanță de urgență, potrivit căroră, *unitățile de învățământ își asumă răspunderea cu privire la respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679, accesul la înregistrări se asigură numai prin vizualizarea înregistrărilor, este/sunt desemnate persoană/persoane cu atribuții de monitorizare a funcționării sistemului de supraveghere audio -video, respectiv posibilitatea de stocare și păstrare a înregistrărilor audiovideo, apreciem că acestea, nu sunt în concordanță cu garanțiile care însoțesc prevederile art. 26, art. 1 alin. (5) și art. 49 din Constituție.*

Observăm că, instalarea sistemelor de supraveghere audio-video în clasele de curs, respectiv în cămine internate - *în acest din urmă caz, nu se face nicio distincție a spațiilor supravegheate, și prin urmare, pot fi și dormitoare și băile, lucru de neacceptat* -, presupune o supraveghere permanentă a copiilor/tinerilor, or, acest aspect este în totală contradicție cu dreptul la respectarea vieții private a acestora și cu interesul superior al copilului care, are dreptul la protejarea imaginii sale publice și a vieții sale intime, fiind interzisă orice acțiune de natură să afecteze imaginea publică a copilului sau dreptul acestuia la viață intimă, privată și familială.

În aceste condiții, *în vederea asigurării, pe de o parte, a unui climat de ordine, guvernat de principiile unui stat de drept și democratic, iar, pe de altă parte, a protecției copiilor/tinerilor față de riscurile la adresa vieții private, apreciem că accesul, stocarea și folosirea datelor cuprinse în înregistrările din sistemul de supraveghere audio-video, trebuie să conțină norme clare și să se facă în condiții de maximă securitate, pentru a se înlătura diseminarea, chiar și accidentală, a oricăror date personale care ar putea aduce prejudicii de orice fel copiilor/tinerilor.*

⁵ <https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=a70294d9-7e35-4253-a23d-7fe1cec33ac6-InfoCSM>

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a reținut că, *Divulgarea de informații privind identitatea lor ar putea pune în pericol demnitatea și bunăstarea copilului de o manieră mult mai gravă decât în cazul persoanelor adulte, având în vedere vulnerabilitatea mai mare a acestora, care atrage după sine garanții juridice speciale (a se vedea Cauza I.V.Ț. împotriva României)*⁶.

Față de aceste aspecte, apreciem că prelucrarea datelor cu caracter personal a copiilor/tinerilor trebuie să fie reglementată de o asemenea manieră încât să prevadă și **garanții ori măsuri adecvate pentru a proteja interesele legitime ale acestora.**

În aceste condiții, considerăm că, prelucrarea unui asemenea volum de date - practic, datele cu caracter personal ale elevilor aflați în unitățile de învățământ care au decis instalarea unui sistem de supraveghere audio-video - **în lipsa oricăror garanții prevăzute în lege cu privire la securitatea acestora** - este, nu numai o operațiune care contravine Regulamentului nr. 679 din 27 aprilie 2016, dar este și una disproporționată, prin raportare la volumul de date și la faptul că prelucrarea de date cu caracter personal vizează toți copiii/tinerii aflați în unitățile de învățământ, care au decis instalarea sistem de supraveghere audio-video. Or, acest lucru este posibil, *pe de o parte*, în condițiile în care, **textul legal nu face nicio referire la consimțământul obligatoriu al persoanei vizate, respectiv a reprezentantului legal, iar pe de altă parte, pentru sistemele de supraveghere audio-video instalate nu se prezintă nicio garanție de protecție a datelor cu caracter personal.** În plus, în afară de desemnarea unor/unei persoane/persoane *cu atribuții de monitorizare*⁷ a funcționării sistemului de supraveghere audio -video, **textul de lege nu face nicio referire expresă la modul concret de înregistrare/prelucrare/gestionare a bazei de date colectate în urma supravegherii**, or acest aspect contravine prevederilor de accesibilitate, claritate și previzibilitate a normelor legale.

În context, menționăm **Decizia Curții Constituționale nr. 461/2014**, în care s-a reținut că *legea nu cuprinde norme clare și precise cu privire la conținutul și aplicarea măsurii reținerii și utilizării, așa încât persoanele ale căror date au fost păstrate să beneficieze de garanții suficiente care să asigure o protecție eficientă împotriva abuzurilor și a oricărui acces sau utilizări ilicite. Astfel, legea nu prevede criterii obiective care să limiteze la strictul necesar numărul de persoane care au acces și pot utiliza ulterior datele păstrate (...). Garanțiile legale privind utilizarea în concret a datelor reținute nu sunt suficiente și adecvate pentru a îndepărta teama că drepturile personale, de natură intimă, sunt violate, așa încât manifestarea acestora să aibă loc într-o manieră acceptabilă(...).*

În plus, referitor la claritate și previzibilitate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că *legea trebuie, într-adevăr, să fie accesibilă justițiabilului și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. Pentru ca legea să satisfacă cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului (a se vedea Hotărârea din 4 mai 2000, pronunțată în Cauza Rotaru împotriva României, paragraful 52, și*

⁶ <https://www.csm1909.ro/ViewFile.aspx?guid=a70294d9-7e35-4253-a23d-7f01ccc33ac6-InfoCSM>

⁷ definiția din Dex - A supraveghea prin intermediul monitorului sau al altui aparat specializat

Hotărârea din 25 ianuarie 2007, pronunțată în Cauza Sissanis împotriva României, paragraful 66).

4. Cât privește restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți, constatăm că deși **scopul** urmărit prin modificarea propusă *de asigurare a pazei și protecției persoanelor, bunurilor și valorilor, precum și în scopul prevenirii actelor de violență fizică și/sau psihică care pot apărea în spațiul școlar*, poate fi legitim și răspunde nevoii de prevenire a faptelor de violență în școli, totuși instalarea de sisteme de supraveghere audio-video, nu reprezintă o măsură adecvată și necesară atingerii scopului menționat (*înregistrarea este folosită post factum realizării faptei de violență*).

În aceste condiții, apreciem că **trebuie să fie reglementate mecanisme de natură să permită realizarea scopului urmărit, fără a impune sarcini sau restrângeri excesive ale drepturilor și libertățile copiilor/tinerilor.**

În opinia noastră, modificările propuse prin art. 66 din proiectul de ordonanță de urgență, depășesc limitele a ceea ce este adecvat și sunt de natură a deturna scopul vizat, întrucât instalarea sistemelor de supraveghere audio-video afectează drepturile fundamentale mai sus menționate. Astfel, în condițiile în care o astfel de măsură are un impact negativ semnificativ asupra dezvoltării fizice și psihice a copiilor/tinerilor și cu încălcarea interesului superior al acestora, aceasta apare ca fiind neadecvată și chiar excesivă.

Dat fiind cele prezentate, apreciem că instalarea sistemelor de supraveghere audio-video, nu este necesară scopului vizat, întrucât acesta poate fi atins și pe altă cale decât cea prin care se aduce atingere drepturilor fundamentale invocate. În acest sens, pot fi avute în vedere, *cu titlu de exemplu*, mijloace alternative, cum ar fi: **creșterea numărului cadrelor didactice care efectuează serviciul pe unitatea de învățământ; angajarea de personal de pază; implicarea activă și eficientă a părinților; intensificarea mediatizării conduitei de urmat în unitățile de învățământ și în societate; cooperarea cu ONG-urile active și specializate în materie și alte asemenea.**

Acțiuni de natura celor mai sus enumerate ar contribui în mod semnificativ în educarea și insuflarea valorilor compatibile cu o viață armonioasă și lipsită de violență. În condițiile în care, caracterul unei persoane se formează în timp, încă din copilărie, fiind un proces complex și de durată, se poate reține, fără nicio rezervă că, un rol hotărâtor în această privință, îl au în egală măsură, atât educația, cât și modul în care aceasta a fost prezentă în viața de copil. Or, **instalarea sistemelor de supraveghere audio-video în unitățile școlare nu face parte din procesul educațional, ci este mai degrabă o preconstituire de probe în cazul în care s-ar săvârși o faptă contrară ordinii sociale sau valorilor morale (penală sau de altă natură), iar în aceste condiții măsura este excesivă și neadecvată.**

În opinia noastră, accentul trebuie pus pe educația copiilor/tinerilor și nu pe supravegherea permanentă a acestora, care, pe termen lung poate avea consecințe negative asupra dezvoltării psihice a acestora, în sensul în care obișnuința de a fi supravegheat conduce la nerespectarea dreptului la viață intimă, familială și privată.

Referitor la acest aspect, din jurisprudența instanței de contencios constituțional, rezultă că ingerința în drepturile fundamentale privind viața intimă, familială și privată,

(...)este de o mare amploare și trebuie considerată ca fiind deosebit de gravă, (...) susceptibilă să imprime în conștiința persoanelor vizate sentimentul că viața lor privată face obiectul unei supravegheri constante⁸.

În ceea ce privește **justul echilibru** între interesele societății și interesele concrete ale copiilor/tinerilor, apreciem că, textele criticate nu respectă principiul proporționalității, în sensul în care nu conține acea condiție de rezonabilitate care să nu pună sub semnul întrebării însăși existența drepturilor și libertăților copiilor/tinerilor. Modul de reglementare relevă un dezechilibru între interesul general reprezentat de necesitatea *de asigurare a pazei și protecției persoanelor, bunurilor și valorilor, precum și în scopul prevenirii actelor de violență fizică și/sau psihică care pot apărea în spațiul școlar*, și interesele individuale ale copiilor/tinerilor privind dreptul la respectarea și protejarea vieții intime, private și familiale și a imaginii publice.

Sub acest aspect este relevantă analiza Curții Constituționale care a decis că *limitarea exercițiului acestor drepturi personale în considerarea unor drepturi colective și interese publice, ce vizează (...), ordinea publică sau prevenția penală, rupe justul echilibru care ar trebui să existe între interesele și drepturile individuale, pe de o parte, și cele ale societății, pe de altă parte, legea criticată nereglementând garanții suficiente care să permită asigurarea unei protecții eficiente a datelor față de riscurile de abuz, precum și față de orice accesare și utilizare ilicită a datelor cu caracter personal⁹.*

Totodată, din aceeași jurisprudență rezultă că, *potrivit principiului proporționalității, orice măsură adoptată de legiuitor trebuie să răspundă unui scop legitim, să fie adecvată - capabilă în mod obiectiv să ducă la îndeplinirea scopului, necesară - indispensabilă pentru îndeplinirea scopului și proporțională - menită să asigure justul echilibru între interesele concrete pentru a fi corespunzătoare scopului urmărit. Principiul proporționalității impune astfel ca actele instituțiilor să nu depășească limitele a ceea ce este adecvat și necesar în scopul realizării obiectivelor urmărite, prin aceasta înțelegându-se faptul că, în cazul în care este posibilă o alegere între mai multe măsuri adecvate, trebuie să se recurgă la cea mai puțin constrângătoare, iar inconveniente cauzate nu trebuie să fie disproporționate în raport cu scopurile urmărite (a se vedea Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 5 mai 1998, National Farmers' Union și alții, C-157/96). În acest context, astfel cum s-a reținut în mod constant și în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (a se vedea Hotărârea din 13 decembrie 1979, Haner c. Land Rheinland-Pfalz, C-44/79; Cauza R. c. Intervention Board, ex parte E.D.&F.Man Sugar Ltd, C-181/84), ținând cont de tradițiile constituționale comune statelor membre, măsurile și restricțiile impuse de autoritățile publice trebuie să răspundă efectiv unor obiective de interes general urmărite de comunitate și să nu afecteze în mod disproporționat drepturile și interesele legitime ale destinatarului (Decizia Curții Constituționale nr. 295/2022 și nr. 320/2001).*

În atare condiții, se poate concluziona că, normele legale care reglementează prelucrarea datelor cu caracter personal în cazul copiilor/tinerilor, **trebuie:**

⁸ Decizia Curții Constituționale nr. 461/2014

⁹ Decizia Curții Constituționale nr. 461/2014

- să respecte principiul reducerii la minimum a datelor, statuat de articolul 5 lit. c) din Regulamentul nr. 679 din 27 aprilie 2016, potrivit căruia, datele cu caracter personal trebuie să fie „adevate, pertinente și neexcesive în ceea ce privește scopurile pentru care sunt colectate și prelucrate ulterior și

- să țină cont de faptul că, **simpliciter înregistrarea a datelor referitoare la viața privată constituie o ingerință în sensul art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.**

Divulgarea de informații privind identitatea copiilor/tinerilor (chiar și accidentală) pune în pericol demnitatea și bunăstarea acestora într-o manieră extrem de gravă având în vedere vulnerabilitatea mare a acestora.

Față de aceste aspecte, **statul are obligația pozitivă de a lua în considerare vulnerabilitatea specifică copiilor și tinerilor și de a institui măsurile necesare, rezonabile și eficiente pentru protecția și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale acestora.**

II. În ceea ce privește modificările avute în vedere la art. 108 alin. (1), alin.(4), alin. (5), alin. (8), alin. (11) lit. a, alin. (12), alin. 16 și alin. (18), arătăm următoarele:

Bursa de reziliență ce se dorește a fi introdusă prin proiectul de Ordonanță de urgență supus atenției noastre, ca formă de stimulare a elevilor în vederea obținerii progresului în învățare, este o inițiativă laudabilă, aceasta, în opinia noastră, venind să înlocuiască bursa de studiu din vechea reglementare.

Astfel, noua reglementare va motiva elevii cu rezultate medii la obținerea unor rezultate mai bune, bursa de merit fiind acordată doar elevilor cu performanțe școlare notabile.

Totuși, nu putem fi de acord ca la nivelul unei clase, bursele de reziliență și bursele de merit, care se acordă în baza unor criterii clare, să facă obiectul unui procent din efectivul elevilor.

Având în vedere faptul că modificările propuse la art. 108 alin. (12), precum și nou introdusul art. 108 alin. (12¹), fac vorbire despre situații care pot fi întâlnite în cazuri punctuale, toate raportându-se la pragul de 30% dintr-o clasă, în sensul majorării sau micșorării după caz, apreciem că **pragul se impune a fi eliminat, iar bursele de merit și de reziliență să fie acordate exclusiv potrivit condițiilor stabilite de art. 108 alin. (18).**

Din analiza proiectului rezultă că pragul de 30% va include acum și bursele de reziliență împreună cu cele de merit. Asta înseamnă că pot exista și situații în care în unele clase, cu medii mari, să se atingă procentul de 30% doar din mediile de peste 9,50, caz în care nu ar mai primi bursa de reziliență cei cu medii între 7 și 9,50. În același timp, la polul opus, dacă în situația în care, la nivelul unei clase, bursele de merit și cele de reziliență cumulate nu vor reprezenta 30% din totalul elevilor, acest procent poate fi mai mic de 30%.

De asemenea, reiterăm observația pe care instituția Avocatul Poporului a avut-o cu ocazia dezbaterii publice din luna august 2023 pe marginea proiectului de lege a învățământului preuniversitar (actuala Lege nr. 198/2023 a învățământului preuniversitar), în sensul de a ne indica modalitatea clară și fundamentată prin care s-a ajuns la validarea

pragului de 30%. Am fi interesați de eventualele studii realizate în acest sens, precum și concluziile obținute cu această ocazie.

III. Suplimentar față de proiectul de Ordonanță de urgență supus atenției noastre, din practica instituțională, urmare sesizărilor primite de la cetățeni, dar și din analiza materialelor de presă apărute pe marginea acestui subiect începând cu data apariției Ordinului Ministerului Educației nr. 6238/2023 privind aprobarea Metodologiei-cadru de acordare a burselor, s-au identificat mai multe situații, care prin actuala reglementare, pot conduce la tratamente discriminatorii între elevi.

Astfel, am fost sesizați cu privire la faptul că, a fost eliminată bursa de ajutor social pentru elevii din mediu rural care studiază în altă localitate, reglementată anterior prin mai multe ordine de ministru, aspect care în opinia noastră a condus la un regres complet în ceea ce înseamnă accesibilitatea învățământului pentru această categorie. Chiar dacă aceasta situație a fost reglementată ulterior printr-o prin hotărâre de guvern din luna septembrie, modificată în luna decembrie, aceasta și în prezent se aplică deficitar și neunitar la nivel național.

De asemenea, **elevii din ciclul primar pot beneficia doar de burse sociale**, excluzând astfel posibilitatea lor de a primi burse de excelență olimpică sau burse de merit.

Performanța educațională, artistică și sportivă trebuie susținută și stimulată încă de la vârste fragede, deoarece aceasta contribuie semnificativ la dezvoltarea copiilor în toate domeniile. Performanța nu are vârstă, iar copii demonstrează aptitudini remarcabile în diferite domenii încă din clasele primare.

Considerăm, astfel, că abordarea echitabilă și inclusivă este cea care poate conduce la sprijinirea și încurajarea talentelor și potențialului fiecărui elev.

În opinia Avocatului Poporului, diferențierea operată, și anume în funcție de ciclul de învățământ, respectiv primar sau gimnazial/liceal, în condițiile în care aceste categorii de elevi fac parte din categoria elevilor din învățământul preuniversitar, nu este un criteriu obiectiv care să justifice tratamentul juridic diferențiat aplicat în acordarea burselor. Este evident că învățământul primar, precum și cel gimnazial și liceal sunt parte componentă a învățământului preuniversitar, astfel încât nu se poate susține că bursa de merit sau de excelență se cuvine numai unui anumit nivel din acest sistem (celui gimnazial/liceal), atât timp cât la o competiție sunt admiși să participe și cei din alt nivel (cel primar). Învățământul primar constituie fundamentul oricărui sistem educativ și el este elementul cel mai vizibil al acestui sistem. De aceea el trebuie să se caracterizeze prin excelență, echitate, nediscriminare, centrarea educației pe beneficiarii primari ai acesteia, valori și principii consacrate de art. 2 și art. 3 din Legea nr. 198/2023 a învățământului preuniversitar.

IV. În completarea argumentației din pct. III al prezentului material, teza finală, în opinia noastră, elevii din ciclul primar ar trebui să aibă vocație la acordarea burselor și pentru următoarele considerente:

a. **egalitatea de șanse** - bursele asigură accesul la educație pentru toți elevii aflați în sistemul de învățământ, indiferent de situația financiară a familiilor acestora, contribuind astfel la respectarea principiului egalității de șanse;

b. **motivare și performanță** - acordarea de burse poate stimula elevii să depună eforturi susținute la școală și să obțină rezultate foarte bune la învățătură;

c. **încurajarea talentului** - elevii talentați ar putea fi descoperiți și încurajați să își dezvolte potențialul prin acordarea acestor stimulente;

d. **investiția în viitor** - educația primară este fundamentală pentru dezvoltarea viitoare a unui individ și pentru succesul său pe termen lung. Acordarea de burse în acest stadiu poate reprezenta o investiție valoroasă în viitorul societății.

Chiar dacă în învățământul primar sistemul de evaluare este diferit, fiind folosite calificativele ca mijloc de evaluare, apreciem că pot fi identificate modalități prin care se poate realiza acest lucru, fără utilizarea notelor. De exemplu:

Se pot lua în considerare evaluările generale ale elevului în diferite domenii, cum ar fi: participarea la lecții, progresul la limba maternă, matematică, etc.

De asemenea, profesorii pot oferi recomandări și evaluări despre performanța elevilor lor, inclusiv aspecte precum implicarea, angajamentul și dorința de a învăța.

O altă abordare ar putea fi implicarea elevilor în activități extracurriculare, precum sportul, artele sau proiectele comunitare, aspecte care pot conduce la obținerea unui astfel de stimulent.

Nu în ultimul rând, organizarea de concursuri sau proiecte speciale în cadrul unității de învățământ poate oferi oportunități pentru elevi să-și demonstreze abilitățile și să primească recunoaștere prin acordarea de burse.

Concluzionând, apreciem că prin combinarea unor astfel de criterii și prin evaluarea performanței și nevoilor elevilor pot fi identificați cei care merită să primească sprijin financiar sub formă de burse în învățământul primar.

Față de cele mai sus enunțate, vă rugăm să primiți observațiile și propunerile instituției Avocatul Poporului, referitoare la proiectul de Ordonanță de urgență pentru modificarea și completarea Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023 și a Legii învățământului superior nr. 199/2023.

Cu aleasă considerație,

Avocatul Poporului,

